

S T A D I A

HELSINGIN AMMATTIKORKEAKOULU

Musiikin sovittaminen J.V.Snellman 200-vuotta juhlakonserttiin

Musiikin koulutusohjelma
Musiikkipedagogi
Opinnäytetyö
27.11.2006

Pasi Vuoti

Koulutusohjelma Musiiikin koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto Musiiikkiopettaja	
Tekijä Pasi Juhani Vuoti			
Työn nimi Musiiikin sovittaminen J.V.Snellman 200-vuotta juhlakonserttiin			
Työn laji Opinnäytetyö	Aika Marraskuu 2006	Sivumäärä 31+98 + DVD	
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Opinnäytetyössäni olen tehnyt Toppilan Laulustudion tilauksesta sovituksia Kaj Chydeniuksen säveltämistä J.V.Snellmanin rakkausrunoista.</p> <p>Opinnäytetyöhöni kuuluu J.V.Snellman 200-vuotisjuhlakonsertin ”Minkä rakkaudelle mahdoin?” dvd-tallenne, soitinsovitukset partituurina sekä raportti työstä.</p> <p>Opinnäytetyöni raportissa käsittelen konsertin syntyvaiheita ja sovittamisprosessia. Raporttiani varten haastattelin Kaj Chydeniusta, joka kertoi sävellysten syntymisestä, sävellysten tekotavasta sekä kokemuksiaan sovittamisesta.</p> <p>Sovitukset on tehty heinä-elokuussa 2006 ja ne esitettiin J.V.Snellman 200-vuotta juhlakonsertissa ”Minkä rakkaudelle mahdoin?” Oulun lyseon juhlasalissa 2.9.2006. Sovituksia on 12 kappaletta ja niissä olen käyttänyt instrumentteina pianoa, kitaraa, huilua, selloa ja alttoviulua.</p>			
Teos/Esitys/Produktio J.V.Snellman 200-vuotta juhlakonsertin ”Minkä rakkaudelle mahdoin? DVD ja pienyhtyesovitukset			
Säilytyspaikka Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian kirjasto/Ruoholahti			
Avainsanat Johan Vilhelm Snellman, Kaj Chydenius, sovitukset, kamarimusiikki, rakkauslaulut			

Degree Programme in Classical Music		Degree Music pedagogue	
Author Pasi Juhani Vuoti			
Title Arranging music for J.V. Snellman´s 200th anniversary concert			
Type of work Thesis	Date November 2006	Pages 31+98+arrangements+dvd	
<p>ABSTRACT</p> <p>For my thesis I have arranged Kaj Chydenius´ settings of J.V Snellman´s love poems.</p> <p>My thesis consists of a dvd of J.V. Snellman´s 200th anniversary concert "Minkä rakkaudelle mahdoin?", the score of my arrangements and a report on the working process.</p> <p>In my thesis, I describe the arranging process. For my thesis, I also interviewed Kaj Chydenius about his thoughts on composing and arranging the music.</p> <p>I arranged the compositions in July and August of 2006 and they were performed by the Toppilan Laulustudio at J.V. Snellman´s 200th anniversary concert "Minkä rakkaudelle mahdoin?" on September 2, 2006. Altogether I arranged 12 compositions, using the following instruments: piano, guitar, flute, cello and viola.</p>			
Work / Performance / Project J.V. Snellman´s 200th anniversary concert "Minkä rakkaudelle mahdoin?" DVD and arrangements			
Place of Storage Helsinki Polytechnic Stadia library/Ruoholahti			
Keywords Johan Vilhelm Snellman, Kaj Chydenius, arranging, chamber music, love songs			

Opinnäytetyön raportti

Sisällys

1	Johdanto.....	2
2	Konsertin taustaa.....	3
2.1	Snellman 200 vuotta -juhlahanke.....	3
2.2	Toppilan Laulustudio.....	3
3	J.V.Snellmanin runot.....	5
4	Snellmanin rakkausrunojen säveltämisprosessi.....	8
5	Sävelestä sovitukseksi.....	9
5.1	Tilaus.....	9
5.2	Materiaalin kartoitus.....	10
5.3	Ideat.....	10
5.3.1	Klassiset sovitukset.....	11
5.3.2	Jazz.....	14
5.3.3	Muu kevyt musiikki.....	16
5.3.4	Kansanmusiikki.....	18
5.3.5	Luokittelemattomat.....	19
6	Yleisiä huomioita sovittamisesta.....	21
6.1	Sovittamisen määritelmä.....	21
6.2	Välineet.....	21
6.3	Kenelle kirjoitat.....	22
6.4	Musiikkityylit.....	23
6.5	Lauluäänet ja soitintuntemus.....	23
7	Musiikin sovittamisesta.....	24
7.1	Chydeniuksen kokemuksia sovittamisesta.....	24
7.2	Omia ajatuksiani sovittamisesta.....	27
8	Pohdintaa.....	28

Lähteet

Liitteet

1 Johdanto

Opinnäytetyöni käsittelee Kaj Chydeniuksen sävellysten sovittamista pianokvartetille konserttiin, jossa teemana olivat Johan Vilhelm Snellmanin rakkausrunot. Työhöni kuuluu Snellmanin 200-vuotisjuhlakonsertin ”Minkä rakkaudelle mahdoin?” dvd-tallenne, alkuperäiset sävellykset, soitinsovitukset partituurina sekä raportti työstä. Näin lukija pystyy tarkastelemaan sovitusteknisiä ongelmia ja mahdollisia ratkaisuja niihin niin kirjallisessa kuin äänitetyssäkin muodossa.

Oulussa toimiva Toppilan Laulustudio tilasi minulta tässä työssä keskeisenä aineistona olevat soitinsovitukset J.V. Snellmannin 200-vuotisjuhlakonserttiin ”Minkä rakkaudelle mahdoin?”. Sovitukset tein kesällä 2006 ja konsertti pidettiin 2. 9.2006 klo 19.00 Oulun lyseolla (ks. liitteenä oleva käsiohjelma). Sovitusten tekemisen lisäksi harjoitutin konsertissa esiintyvää pianokvartetia, jossa toimin myös itse alttoviulistina.

Raportissani valotan aluksi projektin syntyvaiheita ja kerron hieman siihen vaikuttaneista henkilöistä (luku 2). Seuraavaksi esittelen Snellmanin runoja ja historiaa niiden takana (luku 3). Tämän jälkeen tarkastelen Kaj Chydeniuksen sävellyksiä ja hänen tapansa säveltää (luku 4). Luvussa viisi esittelen kyseessä olevien sovitusten prosessia, ongelmakohtia ja lähestymistapojani Chydeniuksen haastattelun, sovittaja Marko Puron asiantuntevan ohjauksen ja omien kokemusteni kautta. Seuraavaksi esittelen muutamia asioita, joiden hallitseminen mielestäni antaa hyvät lähtökohdat tehdä onnistuneita sovituksia (luku 6). Työn lukuun seitsemän olen niveltänyt Chydeniuksen haastattelusta osan, jossa hän käsittelee yleisesti sovituksia ja sovittamista. Lopetan raporttiin pohdintaan (luku 8).

2 Konsertin taustaa

2.1 Snellman 200 vuotta -juhlahanke

Vuonna 2006 tuli kuluneeksi 200 vuotta J.V.Snellmanin (1806-1881) syntymästä ja 125 vuotta hänen kuolemastaan. Snellman oli suomalaisen sivistyksen esitaistelija ja modernin kansalaisyhteiskunnan rakenteiden kehittäjä. Hän seurasi kriittisesti eurooppalaista elämäntapaa korostaen kuitenkin suomalaisuuttaan. Snellmanin elämä ja aikakausi avaavat portin 1800-luvun henkiseen sivistykseen, jolta maaperältä suomalainen kansakunta on kehittynyt. Snellmanin ajatukset ovat edelleen ajankohtaisia. (Snellman200 – juhlahanke 2006)

Snellman 200 vuotta -juhlahankkeella on pitkä historia valtionhallinnossa, koska se on aloitettu jo vuonna 1981. Jo Snellmanin 175-vuotisjuhlavuonna valtioneuvoston kansliassa aloitettiin Snellmanin kirjallisen tuotannon editoimishanke. Vuoden 1998 lopussa ilmestyi 12 000 -sivuinen "J. V. Snellman Samlade Arbeten I-XII", Snellmanin kootut teokset I-XII. Sen kustannustoimittajana toimi Raimo Savolainen. Vuonna 1999 opetusministeriössä aloitettiin työ, jonka tavoitteena on juhlavuoteen 2006 mennessä julkaista 24-osainen suomennossarja sekä valmistaa elämäkerta. (Snellman200 – juhlahanke 2006)

Tämä elämäkerta kulkeutui myös Oulun Snellman 200-vuotistoimikunnan sihteerin Ritva Tienarin käsiin, minkä ansiosta hän sai idean tilata Snellmanin runoja sävellettyinä. Ritva Tienari otti yhteyttä asiassa Toppilan laulustudion johtajaan Hannu Sireniin, joka ehdotti säveltäjäksi Kaj Chydeniusta.

2.2 Toppilan Laulustudio

Yleisotsikolla ”Laulustudio Kaj Chydenius” on eri puolilla Suomea organisoitu säveltäjä Chydeniuksen ohjelmiston esitystoimintaa. Tämän toiminnan ns. pohjoinen ulottuvuus on Hannu Sirénin johtama Toppilan Laulustudio. Toppilan Laulustudio on perustettu 2000-luvun alussa johtajansa Hannu Sirénin toimesta. Se on konsertoinut ahkerasti

ympäri Suomea monin eri ohjelmistoin. Oulun maineikkaassa Toppilan kaupunginosassa toimiva laulustudio on saavuttanut merkittäviä tuloksia sanataidelähtöisten lauluesitysten vaativalla saralla. Sen edustaman taidesuuntauksen kysyntä on jatkuvassa nousussa.

(Kaj Chydenius: Laulu tekee suurta runoa tunnetuksi -saateteksti haapavesifolkfestivaaleille)

Toppilan Laulustudio on keskittynyt esittämään suomalaista lyriikkaa. Erityisen kiinnostuksen kohteena ovat olleet Oulun, Kainuun, Pohjois-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan runoilijat. Runoilijoiden määrä on suuri. Esimerkkeinä mainittakoon Samuli Kustaa Berg (Kallio), Kaarlo Kramsu, Aaro Hellaakoski, V.A. Koskenniemi, Ilmari Kianto, Eino Leino, Aku-Kimmo Ripatti, Timo K. Mukka, Ahti Taponen, Anna-Leena Härkönen ja Aunimarjut Kari.

(Kaj Chydenius: Laulu tekee suurta runoa tunnetuksi -saateteksti haapavesifolkfestivaaleille)

Toppilan Laulustudion vahvuutena ovat toimivat yhteydet elävään kirjallisuuteen, kirjailijoihin ja traditioon. Vuorovaikutus ja yhteistyö runoilijoiden ja kirjallisuuden tutkijoiden kanssa on tärkeässä roolissa.

Hannu Sirénin johtaman Toppilan Laulustudion tiivis yhteistyö säveltäjä Chydeniuksen kanssa on omalta osaltaan aiheuttanut Oulun nousun yhdeksi keskeiseksi Chydeniuskonserttien kaupungiksi. Sisällöllisesti yhteistyö on suuntautunut pohjoisen ja Oulun runouteen, viimeksimainitulla kun on takanaan perinteitä yli kahdensadan vuoden ajalta, Frans Mikael Franzénista ja Samuli Kustaa Bergistä (Kalliosta) alkaen.

(Kaj Chydenius: Laulu tekee suurta runoa tunnetuksi -saateteksti haapavesifolkfestivaaleille)

3 J.V.Snellmanin runot

Syksyllä 2005 Toppilan studion johtaja Hannu Sirén oli puhelussa maininnut Kaj Chydeniukselle saaneensa selville, että Snellmanilla on olemassa ainakin kahdeksan rakkausrunoa tulevalle vaimolleen. Sirén oli puhunut tätä ennen asiasta myös Oulun kaupungin kulttuurisihteerin Ritva Tienarin kanssa, jolta oli tullut ajatus esittää runot sävellettyinä Snellmanin 200-vuotisjuhlissa.

Chydenius otti yhteyttä Raimo Savolaiseen, joka on kirjoittanut Snellman-elämäkerran sekä toimittanut Snellmanin kootut kirjateokset. Savolainen lähetti Chydeniukselle kaikki Snellmanin runot niin suomennoksineen kuin alkuperäiskielelläkin ruotsiksi, sekä yhden saksankielisen runon.

Snellman olikin kirjoittanut yhteensä runoja 50 kappaletta sekä yhden tunnettuun melodiaan tehdyn tekstin. Tekstit eivät olleet pelkästään rakkauslyriikkaa ja vaimolle tehtyjä tunnustusrunoja. Runoista löytyi koraaleja, onnittelurunoja, juomalauluja ja hautajaisrunoja. Snellmanin luokkatovereita olivat mm. Samuli Kustaa Berg ja J.L. Runeberg, joten tämäkin on varmasti saanut aikaan paljon virikkeitä runojen kirjoittamiseen. Snellmanilta on löytynyt 13 rakkausrunoa, jotka esitettiin konsertissamme Chydeniuksen sävellyksinä ensimmäistä kertaa kokonaisuudessaan. Snellman tunnetaan hyvin suomalaisena valtiomiehenä, mutta hänen runojaan ei tunneta juuri lainkaan.

Snellmanin rakkausrunoista Chydenius toteaa seuraavasti:

Mutta toisaalta sillä on taas siis se että rakkaus teettää noin niinku runoja vaikka.. Et mitä se mulle kuuluu mitä mun on pakko tehdä. Tuota tulee vaan että on kirjoitettava. Runo on yks tapa artikuloida suhdetta johonki ihmiseen ja yks kaikkein pidetyimpiäki oikeestaan. Siinä on sit se että että kun sä kirjoitat runoja, kirjoitat sisäisestä pakosta vaikka tekisit mitä taide tai taiteen oloista. Niin se on jonku muun tehtävä arvioida tuliko hyvä vai eikä mun. Ku minä vaan kirjoitan kun mun on kerta pakko. Se on näin. Ja sen siitä vaistoa kyllä monta niistä runoista on kauheen, oikeen oikean paineen tuloksena syntynyttä runoa.

Runoissaan Snellman valottaa suhdettaan useisiin naisiin ihan nuoruudestaan kohti sitä oikeaa, Johanna Loviisa Wennbergiä. Niissä käydään läpi koko rakkauden tunneskaala. Epätoivoisesta rakkaudesta edetään sen oikean löytymisen kautta rakkauden rauhoittumiseen elämän kestäväksi onneksi. Tarkemmin Snellmanin runoista ja muusta tuotannosta voi lukea Raimo Savolaisen toimittamasta Snellmanin kootuista teoksista.

”Laulun lumous (Hänelle)” on Snellmanin ensimmäinen todellinen rakkausruno. Vuoden 1829 kevät ja kesä menivät kotiopettajana Vihdin Hahtisissa. Tänä aikana Snellman ihastui 15-vuotiaaseen Veikkolan kartanon tyttäreeseen Cecilia Aurora von Rehauseniin, jolle kirjoitteli surumielisiä runoja. Kosinta ei johtanut tulokseen ja traagisinta on, että kaipauksen kohde kuoli naimattomana Tammisaarella 9.7.1881, melkein samana päivänä kuin yli 30 vuotta leskenä elänyt Snellman. 22-vuotias Snellman on varma että se oikea on löytynyt. Runossa todetaankin:

”Milloinkaan ei toinen nainen armas puolisoni olla voi.” (Skön är sången / Laulun lumous, kesäkuu 1828)

”Myrtti” valottaa asian toista puolta. Se on omistettu Sofia Tengströmille. Runo kuvaa ”sen oikean” löytymistä.

”Yhteen kietoutuvat elo, kuolo, mutta kun kaikki auvoisalta näyttää ja silti sydämesi kaipuu täyttää, niin oisiko se tunne rakkautta?” (Myrten / Myrtti, joulukuu 1844)

15 vuoden ajan Snellmanilla oli useita ihastuksia. Anna Ahla, Cecilia Aurora von Rehausen, Sofia Tengström. Kukaan heistä ei suostunut Snellmanille vaimoksi. Snellman toimi jo monissa merkittävässä viroissa ja oli muutenkin arvostettu kaupunkilainen. Jatkuvat kosinta hylkäämiset alkoivat käydä Snellmanin kunnialle. Olihan hän jo täyttänyt 39 vuotta.

Muutto Kuopioon toi tähän kuitenkin suuren muutoksen. Hän ihastui rippikouluikäiseen Johanna Loviisa Wennbergiin, apteekkarin tyttäreeseen. Tästä alkoi vuoden mittainen projekti jonka aluksi hän kosi tyttöä. Tyttö ei kuitenkaan ymmärtänyt mitä tämä oikein tar-

koittaa. Snellman kirjoitti kirjeitä joita Johanna isänsä kanssa luki saadakseen selville mitä näiden monimutkaisten kohteliain ilmausten takana voisi olla. Kun mikään ei tuntunut auttavan ja Snellmanin yhä koki että tässä on hänen tuleva puolisonsa ja lastensa äiti, hän alkoi kirjoittamaan runoja.

”Onneeni en saata luottaa”, Sydäntäni miksi kärventää” ja ”Lausu ei hän sanaakaan” kuvaavat Snellmanin kaukorakkautta kirjaimellisestikin.

”Unelmani autuudesta sua silti tuskin loukkaa. Kyynelillä maksan houkka jokaisesta toivon hitusesta” (Nej jag vill ej ljuva tärna / Onneeni en saata luottaa, heinäkuu 1845)

”Kulta sallithan minun sydämeni sykähdellä viilenneenä taasen, järjen ääni alistumaan saa sen. Anna takaisin mun selkeyteni, elämästä turha toivo kitke, ettei enää sielu naura, itke” (Ljuva, varför täres hjertat så / Sydäntäni miksi kärventää, heinäkuu 1845)

”Lausu ei hän sanaakaan, ei suostu kertomaan. Vaiti kuulee ylväästi rukoukseni.” (Ej ett ord, ett enda ej / Lausu ei hän sanaakaan, heinäkuu 1845)

Snellman malttoi kärsivällisesti odottaa vastakaikua rakkaudeltaan. Ja niin tyttö vastasi hänelle myöntävästi ja Snellman kutsuttiin vierailulle Wennbergeille missä he saivat keskustella. Uusi tilanne sai kuitenkin aikaan uusia huolenaiheita. Snellman huomasi tytön olevan kovin ymmärtämätön hänen tarkoituseristään. ”Lämmin katse”, ”Kyyhky hento” ja ennen kaikkea ”Kysymykseen vastaa” kertovat Snellmanin tunteista tässä uudessa tilanteessa.

”Autuuteni syvä lähde epätoivoks muuttuu, koska kaipaen lähteen luo. Katsees jälleen multa puuttuu” (Blicka milda öga en gång blott / Lämmin katse kerran suo, heinäkuu 1845)

”Rakkautta lupaan, mutta vastaustas vuotan vaan. Suojan saisit, rakastaisit! Sanaani siis luota vaan.” (Sköna duva / Kyyhky hento, heinäkuu 1845)

”Käsitätkö, ymmärrätkö, että uskon hanakasti katsees hymyilyyn?” (Svara ljuva på min fråga / Kysymykseen vastaa, heinäkuu 1845)

Neito ei kuitenkaan tähän kysymykseen tuntemuksistaan vastannut ja Snellman masentui. Hän ei käynyt ulkona, ei saanut nukutuksi eikä tiennyt oliko yö vai päivä. Myöntävä vastaus tuli kuitenkin pitkän empimisen jälkeen. Tämä sai Snellmanin julistamaan kaikille millainen neito on:

”Uskalla siis luottaa minuun, kasvinkumppaniksi tulla! Aatokseni palaa sinuun, sulle sykkii sydän mulla” (Sådan är hon / Hän on tällainen, joulukuu 1846)

”Tuhannesti pakoon tahdoin hänen alaisuudestaan. Minkä rakkaudelle mahdoin, roihahti se uudestaan”(Hon är även sådan / Hän on myös tällainen, joulukuu 1846)

”..hennon nupun sydäimestä lemmen hehku kukkaan saapi, huules vaikka sopertaapi vastauksen silmistäsi löydän, tarjoo armaan käsi. Toivon ruusun, joka kestää” (Knopp och ros / Nuppu ja ruusu, joulukuu 1846)

Nämä runot eivät jääneet pelkästään pöytälaatikkoon vaan Snellman halusi tuoda julki rakkautensa koko maailmalle ja julkaisi ne suomen ensimmäisessä runokirjassa ”Näcken”.

Kihlajaisia ei uskallettu viettää julkisesti vaan ne naamioitiin Johanna Loviisan syntymäpäiväjuhliksi 21.7.1845. Tämän jälkeen mentiin suosittuun kesäpaikkaan kuuntelemaan musiikkia ja juomaan kuohuviiniä. Tuleva sulhanen kirjoitti Saima-lehteen kihlajaisrunon joka julkaistiin kihlajaispäivänä. 10.8. Kuulutuspaperit allekirjoitettiin ja häitä vietettiin 10.11. Kolmen avioliittovuoden jälkeen rouva vietti 20-vuotispäiväänsä ja Snellman totesi runossaan ”Niin kului vuodet nopeaan”:

”..ja tuntee rakkaus yhteinen luonas kodin saa. Se elävänä pitää sen ikuis-ta puolustaa”(Tänk, huru hastigt / Niin kului vuodet, tammikuu 1848)

4 Snellmanin rakkausrunojen säveltämisprosessi

Maaliskuussa 2006 Chydenius aloitti Snellman-runojen säveltämisen. Chydenius kertoo sävellystyön aloittamisesta seuraavasti:

Sitten maaliskuussa mä aloin tehdä niitä muutaman ihan kokeeks mitä siitä tulis että osaisko sitä tehdä. Ja niinku aina se on hyvin vaihtelevaa että jotkut laulut tuntuu paremmilta ja jotkut vielä huonommilta.

Kesällä Chydenius sävelsi Jyväskylän mökillään suurimman osan runoistaan kuten päiväyksistä käy ilmi. Elokuun 2006 alkuun mennessä kaikki runot olivat valmiita sävellyksiä.

Chydeniuksen pitää sävellystekniikkaansa sukulaisena akvarellimaalareiden maalaamistavan kanssa. Chydenius kertoo:

Koita saaha se vaikutelma minkä se runo on sinuun tehny. Koita se siirtää lauluksi suunnilleen samaa tahtia kuin kuin vesiväri kuivuu akvarellissa. Sen akvarellin on oltava valmis ku vesi on kuivunut. Se on pakko. Ja sit tuli mitä tuli. Ottakaa, tässä on.

Jos tuntuu itestä huonolta esimerkiksi viikon tai kuukauden kuluttua niin sitte paat uutta vettä taas ja taas yrität taas. Koita että tulisko parempi että mitä se tänä aamuna on, koska runot vaikuttaa eri aamuina erilaillakin. Mutta joskus sitte on sitä tyyppiä, että emmä tästä tee paljon pasaa. Tää on se minkä mä sain ja sillä siisti.

Sävellysten jälkeenpäin paikkaamiseen säveltäjä ei omalta kohdaltaan usko. Siitä tulisi vain päälleliimatun tuntu.

Se varsinainen sävellysprosessi tämmösessä lyhyessä alta kolmen minuutin laulussa ei voi kestää tuntia kauempaa. Se ei voi mitenkään kestää. Sitte vesi ois jo kuivunu ja se akvarelli olis jo sillee.. kauheeta että nyt sinne piti laittaa vielä vähä sinistä varmuuden vuoks päälle tuohon. Sama juttu siinä sävellyksessä että se se tommosessa pienessä laulussa jos sä rupeet kovasti muuttelemaan sitä myöhemmin niin se heti kuuluu siitä. Sen huomaa heti paikalla..että no nyt se on laittanu tuohon vielä jonku tämmösen että se on yrittäny että ei ois niin pliisu tai jotain. Se pitäis siinä tehdessä olla niin käsissä että se ois ihan muiden arvioitava että onko se ylipäänsä siis mitään..

5 Sävelestä sovitukseksi

5.1 Tilaus

Heinäkuussa 2006 Hannu Sirén otti yhteyttä minuun pitääkseen kanssani palaverin Top-pilan Laulustudion tulevista konserteista. Keskustelussa kävi ilmi, että Oulun Snellman 200 vuotta -juhlatoimikunta oli tilannut Laulustudiolta ja säveltäjä Kaj Chydeniukselta konserttisarjan, joissa esitettäisiin J.V.Snellmanin runoihin sävellettyä musiikkia.

Ehdotin tekeväni soitinsovitukset konserttiin, jossa toisella puoliajalla oli teemana Snellmanin rakkausrunot. Samalla syntyi ajatus, että tekisin opinnäytetyöni tästä konsertista ja siihen tehdyistä sovituksista.

Olimme jo useasti käyttäneet vanhoja opiskelukavereitani muusikkoina Toppilan laulustudion projekteissa ja päätimme tässäkin tapauksessa toimia niin. Kokosin ystäväistäni kvartetin, jossa lisäksi soittivat Piia Knihtilä (piano), Pekka Elsilä (huilu) ja Mikko-Pekka Salo (sello).

Sovitusten tekemisen aloitin heti samana päivänä ja tein niitä kahden viikon ajan hyvin intensiivisesti. Työn ollessa jo loppusuoralla pidimme pianokvartetin kanssa harjoitukset, jotka myös nauhoitettiin. Näin sain soivan kuvan siitä miltä sovitukseni kuulostivat. Tämän perusteella saatoin viimeistellä työni, jonka sain valmiiksi elokuun viimeisellä viikolla.

5.2 Materiaalin kartoitus

Saatuani sävellykset aloin tutkia materiaalia. Kävi ilmi että kyseessä oli kolmetoista rakkausrunoa Snellmanilta, jotka olivat yhtä lukuun ottamatta pianolle ja yhdelle tai useammalle lauluäänelle sävellettyjä. Yksi sävellyksistä, ”Nuoruus hehku hurmion”, oli lauluyhtyeelle tehty. Päätin heti säilyttää sen sellaisenaan, olihan se selvästikin haluttu pitää ilmaisultaan laulettuna kappaleena. Näin ollen minulla oli siis kaksitoista sävellystä sovitettavana.

5.3 Ideat

Ideat sovitukseen tulivat hyvinkin erilaisilla tavoilla. Sovitusidean lähtökohta saattoi olla sanoitus, musiikkityyli, mielenkiintoinen harmonia tai vaikkapa rytmien tai melodinen aihe. Kaikissa sovituksissani ideat kumpuavat joistain tai jopa kaikista näistä elementeistä. Tämä jako erilaisiin musiikkityyleihin on oma näkemykseni, eikä tarkoita sitä että näitä sovituksia tulisi kuunnella tiettyihin kategorioihin luokiteltuna musiikkina. Musiikki avautuu jokaiselle kuulijalle yksilöllisesti.

Vaikka käytän näistä sovituksista sanoja jazz, klassinen tai kansanmusiikki, tämä ei kuitenkaan tarkoita välttämättä ollenkaan sitä ilmenemismuotoa mitä kyseessä oleva sana kuulijalle tarkoittaa. Voihan olla että muiden korvissa nämä sovitukset eivät kuu-

losta lainkaan siltä mitä ne minulle edustavat. Tutkin tätä musiikkia enemmänkin tietyn-
tyylisten musiikkityylien inspiroimina sovituksina.

5.3.1 Klassiset sovitukset

Alkaessani työstää sovituksia olin hyvin innoissani siitä, että pianokvartetissa olisi mu-
kana neljä klassisen musiikin ammattilaista. Tämän seikan huomaa alkupään sovituksis-
sani selkeästi. Niissä olen hakenut tietoisesti klassista ilmaisua.

Kappaleessa ”Hän on tällainen” jousisoitinSTEMMOISSA noudatetaan äänenkuljetus-
sääntöjä harmoniassa. Rinnakkaisten kvinttien ja oktaavien välttäminen, vähennettyjen
sointujen purkamis- ja äänten kaksinnus-säännöt sekä muut satsiopin tunnilla opetetun
olen koettanut saada sovitukseeni ”oikein”. Varsinkin jousisoitinten kohdalla harmo-
nisoivissa osissa nämä säännöt toimivat takuuvarmasti jos haluaa saada hyvin soivaa
satsia helposti.

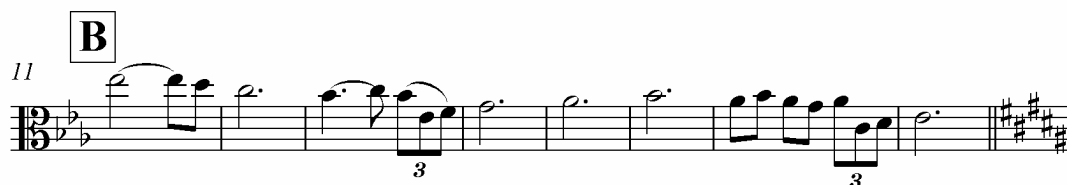
Piano-osuudessa voi kuulla samantyyppistä ilmaisua mitä kuulee usein romantiikan-
ajan pianokonsertoissa. D-osasta alkava oktaavien käyttö laajentamassa sointia antavat
konserttomaista tuntua säestykseen.

The image shows a musical score for piano accompaniment. It consists of two staves. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in bass clef. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The score is divided into five measures. The first measure has a C major chord. The second measure has a C major chord with a natural sign over the C. The third measure has a G7/H chord. The fourth measure has an Am chord. The fifth measure has an Em chord. The notes in the top staff are: C4, E4, G4, A4, B4, C5, D5, E5, F#5, G5, A5, B5, C6. The notes in the bottom staff are: C2, E2, G2, A2, B2, C3, D3, E3, F#3, G3, A3, B3, C4.

Kuva 1 Hän on tällainen. Tahdit 25-27.

Alttoviululle ja sellolle olen antanut tehtäväksi olla tavallaan orkesterin koko jousisto.
Ne ovat antamassa tietynlaista ilmaa soinnutukseen pitkällä soinnun äänillään. Alttovi-
lua olen käyttänyt myös melodiainstrumenttina, joka soittaa b-osassa kuultavan aiheen.
Tällä olen hakenut melodista aihetta laulumelodian rinnalle.

Kuva 2. Hän on tällainen t. 11-18

”Onneeni en saata luottaa” kuuluu tähän samaan klassiseen ilmaisuun. Pianosäestyksen alussa ja lopussa olevan kuvion olen lainannut Kilpisen ”Illalla” nimisestä laulusta. Selon pizzicatot tuovat bassoäänessä selkeää sykettä rytmiiikkaan.

Kuva 3. Onneeni en saata luottaa. Tahdit 6-9

Kun tarkastelee kappaleen tekstiä, voi huomata miten olen saanut tietyt perusideani sieltä. Alun tekstin hempeilyt, vaikkakin aika moralisoivat, ovat saaneet säestykseen klassisen ilmaisun. B-osassa tulevat ”hetken huumaukset..” olen ideoinut soitettavaksi kevyen musiikin keinoin. Kun sanoissa tulee ”katseeltasi pakoon käänny..” ja tilanne muuttuu dramaattisemmaksi mukaan tulevat josten kahdeksasosat. Tekstin muuttuessa c-osaan tultaessa tapahtuu paluu alun piano-sellosäestykseen.

Tällainen tekstiin pohjautuva sovitustekniikka on joskus paikallaan tuomaan esille tietyjä elementtejä tekstistä ja ikään kuin vahvistamaan tunnelmaa. Riskinä tällaisessa tekniikassa on liiallinen alleviivaaminen. Asiat ikään kuin ”selitetään” kuulijalle vahvasti tietynlaiseksi, eikä erilaisten tuntemusten kirjolle jää tilaa.

Kun aloin työstää kappaletta ”Myrtti”, se alkoi alun perin $\frac{3}{4}$ -osa tahtilajistaan poiketen kuulostamaan pikemminkin $\frac{6}{8}$ -osa valssilta. Niinpä tein sovituksellisesti aika radikaalin ratkaisun muuttamalla alkuperäisen tahtilajin uuteen. Näin sama kappale saikin uu-

den musiikillisen tyylin. Tämän jälkeen olikin helppo kuvitella suuri sellosektio soittamassa wieninvalssi -teemaa pianon toimiessa orkesterina soittamassa valsarikompia. Siihen yhtyy vielä huilu omalla vasta-aiheellaan.

21

arco

25

The musical score for measures 21-25 is presented in three systems. The first system (measures 21-24) features a piano accompaniment with a cello part marked 'arco'. The piano part consists of a steady eighth-note accompaniment in the right hand and a more active bass line in the left hand. The second system (measures 25-28) shows a melodic line in the piano's right hand, which becomes increasingly active and reaches a peak in measure 25. The piano accompaniment continues with similar patterns. The key signature has two flats, and the time signature is 3/4.

Kuva 4. Myrtti. Tahdit 21-25.

Väli-osassa Pianon kahdeksasosa kuvio ja joustin sekä huilun pitkät soinnut tuovat jännitettä. Jännite kasvaa suurimmilleen ääri-äänten liukuessa etäämmäksi toisistaan.

34

gliss.

gliss.

gliss.

The musical score for measures 34-38 is presented in three systems. The first system (measures 34-38) features a melodic line in the piano's right hand with a glissando marking. The piano accompaniment consists of a steady eighth-note accompaniment in the right hand and a more active bass line in the left hand. The key signature has two flats, and the time signature is 3/4.

Kuva 5. Myrtti. Tahdit 34-38.

Tämä sovitus syntyi kuin itsestään ja pidän siitä sen selkeän näkemyksen takia. Toisaalta olen myös miettinyt sitä kuinka paljon voin sovittajana mennä muuttamaan kappaleen perusluonnetta.

5.3.2 Jazz

Jos edellä mainitut sovitukset edustivat jossain määrin klassista tyyliä niin kappaleet ”Sydäntäni miksi kärventää”, ”Lausu ei hän sanaakaan”, ”Hänelle (Lämmin katse)”, ”Kyyhky hento (Hänelle)”, ”Hän on myös tällainen” ja ”Niin kului vuodet nopeaan” edustavat kokonaista kirjoa eri musiikkityylien innoittamaa ilmaisua.

”Kyyhky hento (Hänelle)” ja ”Niin kului vuodet nopeaan” ovat ragtime ja jazz-vaikutteisia sovituksia. ”Kyyhky hento” -kappaleen alku-, väli-, ja loppusoihtoissa, jotka huilu improvisoi, olen hakenut jazz-tyyppistä tunnelmaa. Näissä osioissa alkuperäinen välisoitto kuullaan ennen seuraavaan osaan siirtymistä.

Improvisaatio huilulla kunnes soittaa melodian
→ Siirrytään eteenpäin

$\text{♩} = 72$

pizz.

3

2x

arco
ppp

Kuva 6. Kyyhky hento. Tahdit 1-4.

Myös soinnutukseen olen lisännyt tietoisesti septimejä, jotka osaltaan luovat sekä jazz-vaikutelmaa että tuovat tietynlaista ilmavuutta sointimaailmaan. Yleisesti olen pyrkinyt välttämään soinnutuksen muuttamista mutta tässä sovituksessa olen tehnyt poikkeuksen.

Muutokset eivät mielestäni ole ristiriidassa alkuperäisen kanssa vaan päinvastoin tukevat niitä.

”Niin kului vuodet nopeaan” on taas enemmän swing- tai jopa ragtime-tyylinen sovitus. Siinä sello toimii ikään kuin jazz-ensemblen bassona pitämässä yllä svengii pianon kanssa. Altoviulu ja huilu edustavat taas puhallinsoittimia, vaikkapa trumpettia ja saksofonia joille olen kirjoittanut hieman puhallinsektio-tyylisiä aiheita joihin piano vastaa

Kuva 7. Niin kului vuodet nopeaan. Tahdit 37-39.

B-osassa koetin imitoida tuulen puhallusta lisäämällä glissandoja vaihtuvien säestysäänten välille.

Kuva 8. Niin kului vuodet nopeaan. Tahdit 22-24.

Kappaleen ollessa viimeinen halusin pitää sen hyväntuulisen tunnelman loppuun saakka.

5.3.3 Muu kevyt musiikki

Keveyen musiikin tyylikeinoilla toteutettuja sovituksia ovat myös ”Sydäntäni miksi kärventää” ja ”Lämmin katse (Hänelle)”.

”Sydäntäni miksi kärventää” saa lopullisen muotonsa vasta lopussa, kun se kokee eräänlaisen muodonmuutoksen kappaleen edetessä. Alun pianosäestyksestä siirrytään keveimpiin tunnelmiin sellon pizzicatosäestyksen avulla.

32

B

pizz.

Kuva 9. Sydäntäni miksi kärventää. Tahdit 32-37.

Ennen c-osaa mukaan tuleva uusi elementti pianolla vie musiikkia kohti tanssimusiikkia, jopa kohti lattarirytmeyttä. Näihin tunnelmiin kappale päättyykin loppusoiton riemullisuudessaan. Sovitus ikään kuin hakeutui kappaleen kuluessa lopussa kuultavaan muotoonsa.

80

83

Kuva 10. Sydäntäni miksi kärventää. Taudit 80-86.

”Lämmin katse (Hänelle)” on sovitettu lähes popballadin tyyliseksi. Siinä piano säestää kahta lauluääntä improvisoidunoloisella stemmalla ja omalla vahvalla rytmikallaan. Se on kuin uloskirjoitettua vapaata säestystä.

3

A

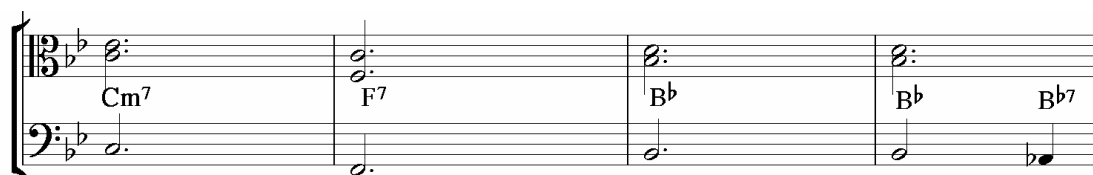
H

C#m7

Kuva 11. Lämmin katse (Hänelle). Taudit 3-5.

5.3.4 Kansanmusiikki

”Lausu ei hän sanaakaan” sekä ”Hän on myös tällainen” ovat selkeästi kansanmusiikinomaisia sovituksia. Sovituksessa ”Lausu ei hän sanaakaan” olen hakenut Irlantilaisen kansanmusiikin tyyliä. Soittimista ovat mukana vain sello ja alttoviulu. Alttoviulistin tehtävänä on improvisoida alku- ja loppusoittoja lukuun ottamatta säestyskuviot laulun aikana. Pohjaksi olen antanut sointuja pariääninä sekä jättänyt sointumerkit. Säestyksen tulee pysyä rauhallisena, kansanlaulunomaisena.

Kuva 12. Lausu ei hän sanaakaan. Tahdit 33-36.

”Hän on myös tällainen” -sovituksen idean sain kuunnellessani Intialaista musiikkia. Siinä sello, alttoviulu ja huilu ovat itämainen orkesteri, joka omilla melodia-aiheillaan tuovat itämaisen tunnelman pianon ja laulumelodian rinnalle.

Kuva 13. Hän on myös tällainen. Tahdit 62-65.

Tämä kappaleen vastapari on ”Hän on tällainen”. Toteutin nämä kaksi selkeästi toisiaan kontrastoivina sovituksina.

5.3.5 Luokittelemattomat

Sovitukseni kappaleesta ”Nuppu ja ruusu” löysin kuin puolivahingossa. Ideoita ei meinnanut syntyä. Tein harjoitusmielessä erilaisilla rytmisillä aiheilla pianosäestyksen, jossa jaoin soinnun ääniä eri rekistereihin. Näin syntynyt säestys toimi runkona sovituksekseni. Osien välillä pianon ja josten roolit muuttuvat vastakkaisiksi säestyskuvioissa. Ennen ensimmäisiä harjoituksia olin aika epäileväinen tämän sovituksen suhteen. Yllätyksekseni sovitukseni toimi hyvin. Lopputuloksena on musiikkia, josta tulee mieleen mustavalkoisen taide-elokuvan musiikki.

The image shows a musical score for two systems of measures 6 and 7. The top system consists of a grand staff with a treble clef and a bass clef. The bottom system consists of a grand staff with a bass clef and a bass clef. The key signature is one sharp (F#). The time signature is 3/4. The score includes various chords and melodic lines. The first system (measures 6-7) features a treble staff with chords and a bass staff with a melodic line. The second system (measures 8-9) features a grand staff with a bass clef and a bass clef, with chords labeled Hm7b5 and F#7.

Kuva 14. Nuppu ja ruusu. Tahdit 6-7.

Sovitusideana voi toimia myös ihan pelkkä rytmikka. ”Kysymykseen vastaa” kappaleessa kantavana voimana ovat duolien ja kahdeksasosien tuoma rytmisen jännite. Myös pianon triolit ovat osa tätä rytmistä affektia. Kromatiikalla saa tietynlaista karnevaalimusiikin tuntua.

The image shows a musical score for three systems of measures 3, 4, and 5. The top system consists of a grand staff with a treble clef and a bass clef. The middle system consists of a grand staff with a treble clef and a bass clef. The bottom system consists of a grand staff with a bass clef and a bass clef. The key signature is one sharp (F#). The time signature is 3/4. The score includes various chords and melodic lines. The first system (measures 3-5) features a treble staff with chords and a bass staff with a melodic line. The second system (measures 6-8) features a grand staff with a treble clef and a bass clef, with chords labeled D7/A, D7, and G. The third system (measures 9-11) features a grand staff with a bass clef and a bass clef, with chords labeled G and D7.

Kuva 15. Kysymykseen vastaa. Tahdit 3-5.

Jälkeenpäin tarkasteltuna sovitus ei ole ehkä vahvimpia mutta ko. sovituksestani voin todeta kuten Chydenius sanoi haastattelussaan sävellyksistään:

”Mutta joskus sitte (sävellys) on sitä tyyppiä, että emmä tästä tee paljon pasaa. Tää on se minkä mä sain ja sillä siisti.”

”Laulun lumous” on ehkä lähimpänä instrumentaatiota. Pianon alkuperäinen kahdeksasosa säestys on säilytetty. Sitä vahvistavat alton ja sellon kahdeksasosakuvio. Pienen rytmiiikan muutoksen kautta siirrytään takaisin kahdeksasosa kuviointiin, joka on varioitu alun motiiveista.

The image shows a musical score for piano, measures 12-21. The score is in G major and 3/8 time. It features a piano accompaniment with a bass line and a treble line. Chords are indicated above the notes. A section labeled 'B' begins at measure 17.

Measures 12-16: Treble clef, G major. Chords: A7/C#, Hm, F#m, G, H7, Em, Gm6.

Measures 17-21: Treble clef, G major. Chords: D/A, A, D, Bb7, Eb, Ab, C7/G.

Kuva 16. Laulun lumous. Tahdit 12-21.

Tässä sovituksessa ongelmana olivat ehkä liikaakin osien eri luonnetta kontrastoivat ratkaisut. Olen yrittänyt niitä sitten jälkeenpäin paikkailla toivoen ettei sitä huomattaisi. Ratkaisuna olen käyttänyt erilaisia eri osiin ikään kuin etukäteen ennen taitetta vieviä aiheita.

6 Yleisiä huomioita sovittamisesta

6.1 Sovittamisen määritelmä

”Sovitus tarkoittaa toisaalta kaikenlaisten tietoisesti laadittujen ja jollakin tavoin tallennettujen muutosten laadintaa entuudestaan olemassa olevista sävellyksistä ja musiikillisista kokonaisuuksista (esim. teemoista) ja toisaalta itse tämän työn tulosta.” (Otavan iso musiikkitietosanakirja 1979, 310-312.)

Sovitukseksi ei lueta musiikkia, joka on kuulonvaraisesti muunneltua esimerkiksi kansanlauluista eikä esityksessä improvisoitua musiikin koristelua. Sovittaminen ei ole myöskään sitä jos soitinmusiikkiin on keksitty sanat tai sanoja on vaihdettu, ellei näihin toimenpiteisiin liity musiikillisia muutoksia.

Useimmiten sovittaminen on musiikin esittämistä alkuperäisestä poikkeavalla kokoonpanolla. Tällöin kyseessä on joko soittimien tai lauluäänten lisääminen, vaihtaminen tai vähentäminen. Sovitus voi olla tällöin alkuperäisteokselle hyvinkin uskollinen lukuun ottamatta ääni-alojen ja sointivärien muuttumista.

Sovituksella on olemassa myös uudelleenluova merkitys. Sovituksissa voi siis esiintyä sovittajan itse luomaa musiikillista materiaalia; aiheita, alku-, väli- ja loppusoittoja. ”Sovituksella näyttää kuitenkin olevan myös tarkemmin rajattu ja keskeisempi merkitys... (Sillä tarkoitetaan) uudelleen luovaa muokkausta riippumatta siitä, pidetäänkö lopputulosta parannuksena vai huononnuksena.” (Otavan iso musiikkitietosanakirja 1979, 310-312.)

6.2 Välineet

Aloittaessani ensimmäisten sovitusten tekemisen muutama vuosi sitten huomasin hyvin työvälineiden merkityksen. Ongelmallisinta itselleni oli se, etten hallitse kovin hyvin pianonsoittoa. Näin ollen sovitusten kuuleminen soivassa muodossa oli vaikeaa. Toisaalta vahva orkesterikokemukseni oli opettanut kuulemaan eri instrumentteja mielessä. Tästä huolimatta pelkästään paperille kirjoitetut ideat olivat vaikeita saattaa soivaan muotoon.

Tietotekniikka toi kuitenkin ratkaisun ongelmiini. Nuottien kirjoittaminen Sibelius- nuotinnusohjelmalla nopeutti luomisprosessia. Niin Sibeliuksessa kuin muissakin uusimmissa nuotinnusohjelmissa olevat soitto-ohjelmat mahdollistavat sen että sovitukset voi kuunnella soivana musiikkina. Myös instrumenttivalikoimat ovat uusimmissa ohjelmissa laajoja. Tällaiset ohjelmat ovat usein kalliita joten niiden hankkiminen voi olla aika iso taloudellinen satsaus. Mutta jos hallitsee jonkin säestyssoittimen ja omistaa kynän ja nuottipaperia on siinäkin jo tarpeeksi välineitä aloittamiseen.

Sovittaessani teoksia huomasin kuitenkin yhden ongelmallisen seikan, joka liittyy sävellysohjelman käyttöön. Kun kuuntelee sovituksia tietokoneella, tulee helposti tehtyä liian paljon; liian paljon ääniä, liian paljon muuttuvia tapahtumia. Tulee ikään kuin sokeaksi sille mikä on elävän musiikin ihme - nimittäin soivat, elävät äänet. Niiden taika kestää paljon enemmän aikaa ja tilaa kuin tietokoneelta soitetut kalpeat, ”kuolleet” äänet.

6.3 Kenelle kirjoitat

Kun ryhtyy tekemään sovituksia, on hyvä etukäteen ottaa selville kenelle tilaus tulee. Jos on mahdollista, kannatta sovituksissa ottaa huomioon laulajien ja soittajien taitotaso sekä yleinen musiikintuntemus.

Vasta-alkajille ei kannata tehdä teknisesti liian haastavia stemmoja. Toisaalta taas tällaisesta tilanteesta saattaa sovittajalle olla jopa hyötyä kun hän joutuu miettimään ratkaisuja, jotka ovat helppoja toteuttaa ja samalla musiikillisesti mielenkiintoisia.

Myös soittajien tai laulajien musiikillinen suuntautuminen kannattaa huomioida. Jazzmuusikoilla musiikki tekeminen improvisoinnin näkökulmasta antaa erilaisia mahdollisuuksia sovittaa musiikkia. Tällöin musiikin notaation tehtäväksi jää antaa raamit soivalle musiikille. Klassisille muusikoille kirjoittaessa taas notaation on oltava tarkasti merkittyä. Etuna on se että näin saadaan aikaiseksi mahdollisimman tarkasti harkittua soivaa musiikkia. Kansanmuusikot taas tuntevat usein paljon erilaisia kansallisia musiikkityylejä. Näin ohjeeksi voi antaa vaikkapa vain musiikkityylin ja soinnut.

6.4 Musiikkityylit

Sovitusideoita miettiessäni olen huomannut kuinka tärkeää tai ainakin hyödyllistä on tuntea erilaisia musiikkityylejä. Näin on aina sovitustarastossa erilaisia mahdollisuuksia tehdä musiikkia monipuolisesti. On olemassa valtaisa määrä maailman musiikkityylejä, joita kuuntelemalla ja soittamalla oppii todella paljon ja saa samalla ideoita omiin sovituksiin. Vaikka ei hallitsisikaan täydellisesti mongolialaista kurkkulaulutekniikkaa, se voi silti inspiroida tekemään hienoa musiikkia. Sovituksistani monet ovat syntyneet tutustuessani eri musiikkityyleihin.

6.5 Lauluäänet ja soitintuntemus

Laulajien ja soitinten äänialojen, äänenvärin ja soittotekniikan tuntemus kuuluvat perustavana osana sovittajan ammattitaitoon. Äänialojen tuntemus auttaa tietysti kirjoittamaan musiikkia, joka on soitettavissa tai laulettavissa. Siihen kuuluu myös tietämys siitä, mikä rekisteri on eri soittimelle tai äänityypille luonteenomainen. Tämä ei saa tietenkään rajoittaa musiikin kirjoittamista vain ”hyville” äänialoille. Asia on kuitenkin hyvä huomioda varsinkin tilanteessa, jossa jokin sovituksessa ei tunnu soivan niin kuin haluaisi.

Instrumenttien äänenvärit tarkoittavat tässä tapauksessa sitä miltä eri instrumentit kuulostavat. Äänenvärien tuntemus auttaa tekemään instrumentaatiota, joka palvelee musiikkia. Myös erilaisten instrumenttiyhdistelmien kokeileminen tuo uusia mahdollisuuksia tehdä sovituksia. Itselleni sinfoniaorkesterissa soittaminen on antanut paljon varsinkin kykyyn kuulla soittimia. Näin voin etukäteen ”kuunnella” päässäni miltä eri soitinyhdistelmät voisivat kuulostaa. Instrumenttivalikoima on sinfoniaorkesterissa niin suur, että sen kautta oppii tuntemaan monia soittimia. Jo tämänkin takia suosittelen sinfoniakonsertteja sovittamisesta kiinnostuneille.

Myös laulajien äänenvärit voivat olla hyvin moninaiset. Ääni-alat bassosta sopraanoon ja äänenvärit lyirisestä dramaattiseen kannattaa ottaa huomioon, jos vain suinkin sattuu tuntemaan laulajat etukäteen.

Eri instrumenttien soittotekniikan tuntemus auttaa tai ainakin helpottaa sovitusten tekemistä. Näin välttää monessa tapauksessa ylimääräisen työn, kun ei joudu korjailemaan stemmoja jälkeinpäin. Alan kirjallisuudesta voi olla apua, mutta soittoteknisissä asioissa on parasta konsultoida kyseessä olevan soittimen soittajia.

7 Musiikin sovittamisesta

7.1 Chydeniuksen kokemuksia sovittamisesta

Sovittajan työn Chydenius näkee soitinnuksen näkökulmasta. Kovin radikaalisti sävellyksiään muokkaaviin sovituksiin hän suhtautuu kielteisesti.

Jos en minä enää kuule oikeestaan sitä mun sävellystä niin sitte se on parempi että se menis sen sovittajan piikkiin. Ei mulla oo mitään sitä vastaan. Kyllä mä sen kestän mielummin ku sen että ihmiset kuulee hyvin voimakkaasti toisen kantaa ottavan kappaleen ja ajattelee minusta että että oot sä muka tän säveltäny? Että ei ne tunne sua ollenkaan.

Chydenius kokee sovittamisen olevan lähempänä instrumentaatiota kuten aikaisempina musiikin vuosisatoina oli tapana. Silloin ei nykymuotoista sovitusta ollut olemassakaan.

Sama juttu kuin näytelmäkirjallisuudessa. Shakespeare kuppas kaikilta kaikki hyvät näytelmät ja kirjoitti näytelmät omiin nimiinsä vaikka ois kehen Putharkoksen tarina. Brecht samalla lailla ei yhtään omaa se ei keksiny mitään. Vuolijoen Puntila se on Brechti.. joojoojoo on se yhdessä muka tehty. Paskat se vuolijoelta kysyny paljo mitään. Mutta toisaalta ne oli sitte niin taitavia siihen omaan käyttöönsä Bachit ja Mozartit että mitä siinä nyt kuka niitä nyt siinä vielä sovittamaan niin hirveesti.

Chydeniuksen mukaan nykymuotoinen sovittaminen on syntynyt vasta vaiheessa, jossa on syntynyt kategoria osaamattomuutta saada ajatuksensa paperille sävelten muodossa.

Että kyllä mä tän sävellän muttä mä en osaa kirjottaa nuotteja. joo. No minkälainen se sun sävellyks sitte on? no se on tämmönen jaajaa. voitsä sovittaa sen? Tällain se menee.. Mulla on tällaisia ystäviä ja ne on hirveen mukavia ja se ei ole lahjakuuden puutetta ettei osaa, vaan se on taitamattomuutta. Siis oppimattomuutta. Tietysti sama asia koskee minua itseään. Niin se on. Musiikista voi aika paljon oppia ja mitä enemmän oppii sitä vähemmän osaa.

Parhaat sovittajat, joista Chydenius on pitänyt, ovat sovittajia, jotka ovat ikään kuin säveltäjänä pysyttäytyen keksineet jotain lisää teokseen. Näissä sovituksissa kuulee sovittajan pitäneen sävellyksistä.

Samoin kuin kaikessa taiteen tulkinnassa koko ajan kuuliija voi vaistota sen että jos se on tykänny siitä. Jos on tykänny, se on laittanu tän vielä .. mä laitan tän vielä tämmösen tästä näin ku tää on niin mukava niin mä laitan tuonki vielä.. Ja se on tietysti aina tärkeetä.

Joskus asia voi olla myös toisinpäin:

Että sovitin joo ku käskettiin sovittaa mutta en kyllä tykänny niin sen kyllä myös vaistoa valitettavasti..voi kuka mut pyysi tätä sovittamaan ohoh ja voi kurjuus. Että mieluuten olis tietysti semmonen että tehtävä löytäis ilmi semmosen tekijän, joka pitää siitä tehtävästä.. Se ois sympaattista..

Sovittaminen on tietynlaisilla rajoilla kulkemista. Kuinka paljon voi mennä muuttelmaan toisen työtä tai toisaalta kuinka vähällä voi päästä?

Jos vaan sovittaa että joo tässä toi pianon ylin ääni menee tuossa jos minä laitan sen vielä viululle niin sitte siinä kaks kertaa kuuluu se näin. Jaaha aika vähällä.. no niin. Että mitä siinä on nyt se sovitus?.

Myös muita tapauksia sovittamisen karikoista Chydenius löytää.

On se seki vaara olemassa että ei parantunu, sori ei yhtään parantunu.Ja sitte tietenki vielä niinkuin myöskin tässä tapauksessa on esimerkiksi semmosia että sovittaja löytää jonki ilon johonki suuntaan mikä ei ollu mitenkään tarkoitus. Ja sitte voidaan keskustella että mites se nyt tonne meni?

Chydeniuksen mukaan näistä asioista täytyy voida keskustella, koska sovituksia on niin monta kuin sovittajiaakin.

Että jos joku toinen sovittas nämä samat kappaleet niin varmaan tekis ihan toisella lailla niin kun myöskin sävellykset on. Samasta runosta joku toinen säveltäjä tekis ihan toisenlaisen laulun. Ja se sovittaja. Jos se on sen verran ammattitaitoinen ja sävellyksestä kiinnostunu niin itte säveltäis jo toisella lailla. Ja siinäpä se ristiriita usein onki ,että oisihan mää tästä paljon paremman laulun ite tehny mutta nyt minä vaan sovitan. Tätä keskustelua käydään.

Tästä kategoriasta Chydenius mainitsee vielä yhden esimerkin:

Tänä iltana on juuri KOM-ravintolassa eräs jazzmuusikko, jota mä meen kuuntelemaan. Se on sovittanu minun lauluja sillä tavalla että niistä ei pi-

rukaan tunne minua. Se on niin huipputaitava muusikko itse ja soittaa mun joissaki kappaleissa ja on minun pojanpoikani kummi vielä. Mutta oman tien kulkija menee.. ja minä oon kokoajan ollu sitä mieltä että parempi jotta hän ottas vaan omat.. tekis niinku Shakespeare kokoajan vaan, että omaan nimiin vaan. Ei se häitä. Mitä minä siitä saamari, että tuohon lauluun runttasit vielä koko jumalan kunnia luonnossa kappaleen. Vielä senki sain sisään siihen. Sain vielä muutamia muitaki lauluja sisään ja hyvin menee ja hippulat vinkuu ja eikö ookki kivaa ja nii onki kivaa! Mutta silloin se onki hänen kivuuttaan...

Chydenius on myös itse tehnyt samantyyllisiä ratkaisuja. Muun muassa kuoroteoksessa ”Stabat Mater” hän on upottanut toisen sävellyksen teoksen sisälle:

Minähän oon tehny itte semmosen jutun, että kun mä sävelsin stabat materin kuorolle niin mä leivoin siihen sisään Aale Tynnin Marian Kiusauslaulun. Tuli vaan leivottua. ..Suomessa esitetään tätä kappaletta niin kukaan ei ymmärrä siitä latinan kielestä yhtään mitään. Ei kunnolla tiedä että se stabat mater tarkoittaa seisoi äiti. Vaan että mitä siinä on. Niin sitten kun siinä on se yks runo joka on samasta aiheesta mutta suomeksi. Niin se vois vaikuttaa siihen miten se toimii. No oikeesti se on vaan sitä leipomista se, että sinne mahtu seki vielä. Hyvin menee eikä mitää.. kuoro laulaa sitä latinaa täyttöpäätä ja noin..hähää.. se on hauskaa. Se on itestäki hirmu hauskaa. Minä laulatan sitä Marian kiusausta myös irrallaan siitä stabat materista. Se on ihan kunnan laulu myös pianon kanssa.

Mutta tämä on tätä ongelmaa siis että ku sulla on se yks arabia-heitto siellä vai mikä se on? Semmonen.. siitä lumoojatar-sanasta oot viehätyny. Niin se riittää se lumoojatar sinänsä. Se haisee paitsi monelle muulle niin se haisee myöski sille että käärme nousee kokoajan potasta ylös ja hirveet huilut soi. Ja sehän riittää se ..En minä muista mikä se alkuperäinen ruotsalainen sana siinä edes on. Persialaiselle torille tai tonne agadirin torille käydään viemässä. Mutta hauskaahan se ilman muuta. Se on ihan mainio.

Mutta jos minä ajattelin että se laulu pitäis levyttää ja minun pitäis vastata siitä levytyksestä niin en mä ehkä käyttäis tuota sovitusta sen vuoksi koska se on niin erikoinen. Mutta huono se ei missään tapauksessa oo. Päinvastoin kaikki hymyile ,että vain niin, ai Snellman? Ai persialaisella torilla? Vai Pohjois-Afrikkaan mennään aika hirveet määrät. Matkustihan se Snellmankin mutta missä se on tän lumoojattaren nähny? Vaikka se puhuu ihan omasta vaimostaan vaan. Mutta toisaalta tämmöset ongelmat ei oo ees kovin kielteisiä. Tosi paljon kielteisempää on semmonen että siinä ei ole tavoitettu toisen kuulijan mielestä mitään vitsiä.

7.2 Omia ajatuksiani sovittamisesta

Sovittaminen on mitä suurimmassa määrin käsityötä. On oltava ammattitaito, jonka avulla ideat saadaan kirjoitettua ylös. Tämän kehittämisessä auttaa teoreettinen musiikin tunteminen; nuottikirjoituksen, soinnuttamisen, musiikkityylien, instrumenttien ja lauluäänten tiedollinen hallitseminen. Tämän lisäksi tarvitaan paljon kärsivällisyyttä saattaa kaikki ideat nuottipaperille muotoon, johon on tyytyväinen. On opittava transkriptoi-
maan, kirjoittamaan nuoteiksi omassa päässä kuuluvia aiheita, melodianpätkiä ja harmoniaa. Tämä onkin se osa prosessista, jota voi kehittää loputtomasti. Se on myös yksi niistä asioista, jonka hallitseminen on tuonut minulle eniten tuntemusta tietynlaisen musiikillisen ammattitaidon omaamisesta.

Mitä on sovittaminen? Paljonko on tarpeeksi muutosta ollakseen mielenkiintoinen, elävä sovitus? Ja mikä taas on liikaa? Missä kohtaa tulee vastaan raja, jossa sovitus ei enää palvele sävellystä? Ja kuka sen määrittelee? Näitä kysymyksiä olen pohtinut tehdessäni tätä opinnäytetyötä. Vastauksia lienee yhtä monta kuin on vastaajiakin. Edellisessä luvussa oleva sovittamisen määritelmä kuvaa mielestäni hyvin tilannetta. On oltava toisaalta luova jotta sovittamisessa säilyy mielenkiinto. Jos sovittaa koettaen matkia säveltäjän tyyliä, on lopputuloksena todennäköisesti musiikkia, joka ei kuulosta luontevalta. Toisaalta taas jos alkaa muokata sävellystä kovin radikaalisti, voi päätyä yhtäläillä epätydyttävään lopputulokseen, jossa teoksen alkuperäinen henki ei välity kuulijoille. Nämä ovat myös asioita, joista keskusteleminen ei lopu tähän opinnäytteeseen.

Sovittaminen, kuten muutkin musiikin tekemiseen liittyvät ammatit, on luovaa työtä. Luovassa työssä täytyy kaiken muun työn ohella ajatella myös sitä mitä kuulija saa tästä kaikesta. Siksi luulen että sovittamisessakin, niin kuin taiteen tekemisessä yleensäkin, on oltava tietyllä tapaa tinkimätön. On luotettava siihen mikä omasta mielestä toimii ja kuulostaa hyvältä. Mikä tuntuu omalta tavalta tehdä musiikkia. Tämä kaikki tulee tapahtua hyvässä hengessä muiden taiteilijoiden kanssa. Asioista on voitava ja niistä tulee myös keskustella.

8 Pohdintaa

Kokonaisuudessaan Snellman-opinnäytetyö oli työläydestään huolimatta hyvin antoisa ja motivoiva projekti. Olen oppinut työtä tehdessäni kattavasti lähes kaikesta, mikä voi liittyä tällaisen konsertin järjestämiseen, konsertissa esiintymiseen ja tämän kaiken tallioimiseen niin kirjallisesti kuin audiovisuaalisestikin.

Sovittamisen opettelu on ollut aikaa vievää mutta palkitsevaa työtä. Materiaalin hankkiminen, siihen syvällisesti perehtyminen, sovituseidoiden synty ja sovitusten lopulliseen soivaan muotoon saattaminen on pitkä prosessi. Siihen kulutettu aika kuitenkin lyhentyi sitä mukaa mitä prosessi eteni. Kyse on siis myös mitä suurimassa määrin käsi-työstä. Sovitusten tekeminen antoi paljon virikkeitä kuunnella musiikkia erilaisista lähtökohdista mihin ehkä on itse tottunut.

Konsertti oli onnistunut vaikka harjoitusaikaa oli vähänlaisesti. Työtä tehtiin kuitenkin intensiivisesti, ja yhteishenki oli hyvä. Myös lehtiarvostelu oli sovitusten ja muusikoiden suhteen hyvin myötämielinen (lehtiarvostelu kaleva 4.9.2006). Jälkeenpäin harmittavat hieman äänentoiston balanssiongelmat. Soittajilla oli vaikeuksia kuulla laulajia, joten soitimme aikalailta keskenämme.

Palaute itse sovituksista konsertin jälkeen oli hyvin myönteistä. Myös lehtikritiikissä kiiteltiin niitä onnistuneiksi. Olen itse kohtalaisen tyytyväinen sovituksiini. Tosin joukossa on muutamia, jotka aion tehdä vielä kokonaan uusiksi. Yleisesti ottaen nämä ovat sellaisia sovituksia, joiden ideat eivät tuntuneet alun alkaenkaan kovin vahvoilta. Aion myös työstää vielä kaikkia sovituksiani eteenpäin siksikin, koska niistä on tulossa helmikuussa 2007 uusintakonsertti.

Aineiston kokoaminen oli siinä mielessä helppoa, että konserttiin osallistuivat teosten ja konsertin järjestelyjen kannalta kaikki merkittävimmät ihmiset; konsertin suunnitellut Hannu Sirén, säveltäjä Kaj Chydenius ja Snellman-elämäkerturi Raimo Savolainen. Raimo Savolaisen juonnot teosten välillä olivat tärkein lähde Snellmanin rakkausrunojen historian selvittämisessä. Hannu Sirenin lähettämä raportti Snellman-konsertin järjestelyistä valotti tarkasti konsertin alkuvaiheita ja Kaj Chydeniuksen haastattelu oli

monelta kannalta hyvää materiaalia opinnäytetyötäni varten. Säveltäjä Chydeniukselta sain myös luvan sisällyttää sovitukset ja alkuperäissävellykset mukaan työhöni.

Aineistoa oli siis valtavasti ja karsiminen tuskallista niin kuin usein käy. Olen koettanut koostaa aineiston niin, että se valottaisi projektin vaiheita. Ennen kaikkea olen kuitenkin halunnut käsitellä asioita, joihin itse tunnen mielenkiintoa tai asioita joiden aineisto osoittautui mielenkiintoiseksi. Ongelmana tällöin on raportin johdonmukaisuus. Olen tietoisesti jättänyt vähemmälle tarkastelulle joitain asioita kuten raportissa mainittujen henkilöiden tai organisaatioiden historian, koska ne eivät mielestäni ole kovinkaan kiinnostavia opinnäytetyöni kannalta. Tarkempaa tietoa yksityiskohdista löytynee kuitenkin lähteistä.

Toivon että työstäni on hyötyä opiskelijoille, jotka ovat tekemässä tai jo tehneet sovituksia. Tämän työn materiaalin avulla voi saada toimivia sovituseideoita omiin töihinsä tai huomata miten ei haluaisi sovituksia tehdä. Toivon että tämä työ vie sovittamisesta kiinnostuneen lukijan henkilökohtaista prosessia sovittajana kuitenkin jollain tapaa eteenpäin.

Materiaalin hankkiminen, siihen syvällisesti perehtyminen, sovituseidoiden synty ja sovitusten lopulliseen soivaan muotoon saattaminen on pitkä prosessi. Kun taitoa karttui edellä mainittuihin asioihin kuluva aika kuitenkin lyheni. Kyse on siis myös mitä suurimassa määrin käsityöstä jonka voi oppia hallitsemaan vain tekemällä. Vastineeksi tästä työstä sovitusten tekeminen antoi paljon virikkeitä kuunnella ja tehdä musiikkia eri lähtökohdista mihin ehkä olin itse tottunut.

Lähteet

Chydenius, Kaj. Säveltäjä. Haastattelu 11.9.2006

Chydenius Kaj. Laulu tekee suurta runoa tunnetuksi. Haapavesifolk–saatekirje

<http://www.haapavesifolk.com/?pid=toppilan_laulust>luettu 24.11.06

Minkä rakkaudelle mahdoin –käsiohjelma. 2006. Saatavilla Oulun kaupungin kulttuuritoimesta. Luettu 24.11.2006

Otavan iso musiikkitietosanakirja. 1979. Helsinki: Otava.

Savolainen, Raimo: Rakastunut Snellman-konsertti. Oulun Lyseo 2.9.2006 klo 19.00. Juonto.

Savolainen, Raimo. 2006. Sivistyksen voimalla: J.V.Snellmanin elämä. Edita.

Savolainen, Raimo(toim.) 1999-2005. J.V. Snellman - kootut teokset 1 – 24. Edita.

Snellman 200-vuotta. Valtioneuvoston kanslia. Saatavilla [www-dokumenttina](http://www.dokumenttina)

<http://www.snellman200.fi/tiedotteet/2006/Snellman_juhlakonsertti_Oulussa/fi.jsp> (Luettu 15.10.2006.)

Snellman 200-konsertti. Saatavilla www-muodossa

http://www.snellman200.fi/tapahtumat/pdf/Konsertti_060706_Kokkola.pdf. Luettu 11.11.2006

Snellman200 –juhlahanke. Saatavilla www-muodossa:

www.snellman200.fi/juhlahanke/fi.jsp. Luettu 11.11.2006

Liitteet

Liite 1.

Snellman 200 vuotta -juhlakonsertti
Lauantaina 1.9.2006 klo 19
Oulun lyseon juhlasali

MINKÄ RAKKAUDELLE MAHDON

Kaj Chydeniuksen säveltämää J.V. Snellmanin, J.L. Runebergin ja S.K. Bergin runoutta

Esiintyjät

Toppilan Laulustudio

Maarit Laitinen laulu, **Mari Vuoritie** laulu, **Laura Lehtola** laulu

Jarmo Kantola laulu, **Mikko Laitinen** laulu

Hannu Sirén piano, **Kari Blomster** laulu, kitara

Snellman-laulut säestää pianokvartetti:

Piia Knihtilä piano, **Pekka Elsilä** huilu, **Mikko-Pekka Salo** sello, **Pasi Vuoti**
alttoviulu,

sovitukset **Pasi Vuoti**

Ohjelma

Avaus **Kaj Chydenius**

S. K. BERG (KALLIO) (1803-1852)

Pois meni merehen päivä (Otava II, 1832; sävellys 2002)

Kuulin Annin laulavan (Otava II, 1832; sävellys 2003)

J. L. RONEBERG (1804-1877), suomentanut **Tarmo Manelius**

Sarjasta *Pieni kohtalo* (*Ett litet öde*, ensijulk. Nordstjernan, 1846, sävellykset 2005)

Lietkö köyhä, kuin sanovat

Siten matkaan itse loitos

Sellaista saa hoivaa tyttö

Tyttö, mahtavaa on lempi

Sadat tiet on mietteelläni

Mutten löydä lintuani

Sitten kysellyt en enää

S. K. BERG (KALLIO)

Millon muistelet minua (Otava II, 1832 ; sävellys 2002)

Oma maa (Otava II, 1832; sävellys 2003)

---- väliaika ----

J. V. SNELLMAN (1806-1881), suomentanut **Liisa Ryömä**
Runot sävelletty maaliskuusta heinäkuuhun vuonna 2005
Helsingissä, Orimattilan Karkkulassa ja Jyväskylän Huhtarannassa

Juonto Raimo Savolainen

	<u>päiväys</u>
<i>Skön är sången / Laulun lumous</i> Runo Aurora von Renhausenille	kesäkuu 1828
<i>Myrten / Myrtti</i> Omistettu Sofia Tengströmille	joulukuu 1844
<i>Nej jag vill ej ljuva tärna / Onneeni en saata luottaa</i> Runo hänelle, Johanna Lovisa Wennbergille	heinäkuu 1845
<i>Ljuva, varför täres hjertat så / Sydäntäni miksi kärventää</i> Runo hänelle, Johanna Lovisa Wennbergille	heinäkuu 1845
<i>Ej ett ord, ett enda ej / Lausu ei hän sanaakaan</i> Hänelle, runo Johanna Lovisa Wennbergille	heinäkuu 1845
<i>Blicka milda öga en gång blott / Lämmin katse kerran suo</i> Hänelle, runo Johanna Lovisa Wennbergille	heinäkuu 1845
<i>Sköna duva / Kyyhky hento</i> Hänelle, runo Johanna Lovisa Wennbergille	heinäkuu 1845
<i>Svara ljuva på min fråga / Kysymykseen vastaa</i> Runo Johanna Lovisa Wennbergille	heinäkuu 1845
<i>Sådan är hon / Hän on tällainen</i> Rakkautentunnustus vaimolle	joulukuu 1846
<i>Hon är även sådan / Hän on myös tällainen</i> Rakkautentunnustus vaimolle	joulukuu 1846
<i>Knopp och ros / Nuppu ja ruusu</i> Pieni rakkauslaulu vaimolle	joulukuu 1846
<i>Ungdom, skönhet / Nuoruus, hehku hurmion</i> Kihlajaispäivänä 21. heinäkuuta	heinäkuu 1845
<i>Tänk, huru hastigt / Niin kului vuodet</i> Onnitteluruno vaimon 20-vuotispäivänä	14.1.1848